

Укладач: Яснолоб І.О., к.е.н., старший викладач кафедри підприємництва і права

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Теорія організації» складена відповідно до освітньо-професійної програми Менеджмент підприємства підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент».

Предметом дисципліни є організаційні відносини, тобто зв'язки і взаємодії між різного роду цілісними утвореннями та їх структурними складовими, а також процеси і дії організуючої та дезорганізуючої спрямованості.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Теорія організації» тісно пов'язаною з дисциплінами «Економічна теорія», «Економіка підприємства», які вивчаються раніше, та допомагає у вивченні дисциплін «Проектний аналіз», «Організація та планування діяльності підприємств».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування сучасного, на основі системного підходу, світогляду щодо створення, функціонування й еволюції організацій.

1.2. Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Теорія організації» є забезпечення здобувачів вищої освіти знаннями про теорію та практику функціонування організацій у мінливих умовах сучасного ринкового соціально-економічного середовища, про регулювання процесів, які в них відбуваються у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем; озброєння знаннями організаційних законів, принципів і правил, потрібних для вироблення сучасного організаторського мислення та уміння практичної їх реалізації.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

загальні:

здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та встановлення взаємозв'язків між соціально-економічними явищами та процесами;

здатність до застосовування концептуальних і базових знань, розуміння предметної області і професії менеджера;

здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.

фахові:

- здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління.

1.4. Програмні результати навчання:

Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.

Демонструвати здатність грамотно спілкуватись в усній та письмовій формі державною та іноземною мовами, складати основні види управлінської документації.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Методологічні засади теорії організації

Сутність поняття «організація».

Закони організації. Закони функціонування (статики) організації: закон композиції, закон пропорційності, закон найменших. Закони розвитку (динаміки) організації: закон онтогенезу (перетворення), закон синергії, закон інформованості-упорядкованості, закон єдності аналізу й синтезу, закон самозбереження.

Принципи організації: принцип ланцюгового зв'язку; принцип інгресії; принцип підбору; принцип рухомої рівноваги; принцип слабкої ланки. Групування принципів.

Етапи розвитку організації: зародження, зростання, зрілості, старіння. Збереження рівноваги організації та її цілісності.

Тема 2. Основні організаційні теорії та моделі

Організаційні теорії: класична організаційна теорія; теорії організаційної поведінки; теорія інститутів та інституційних змін; популяційно-екологічна (еволюційна) теорія; тектологія О. Богданова; ноосфера В. І. Вернадського.

Еволюція теоретичних концепцій організації.

Основні моделі організацій: органічна та механістична моделі.

Сучасна організаційна парадигма: сутність, значення, зміст, практична спрямованість.

Тема 3. Організація як система

Формування системних уявлень: Платон, Аристотель, Кант, А. Смит. Системність як загальна властивість матерії. Системний підхід (погляд). Стан системи, властивості системи, поведінка системи, дія, подія.

Будова систем: підсистема, елемент, структура, зв'язок. Атрибути зв'язку: спрямованість, сила, характер.

Класифікація систем. Загальна класифікація: абстрактні системи; конкретні системи; відкриті системи; закриті системи; динамічні системи; адаптивні системи; ієрархічні системи, їх характеристики. Класифікація за ознаками: за походженням; за описом змінних; за способом управління; за типом операторів.

Аспекти організаційного порядку. Типологія організацій. Класифікація організацій за ознаками: класифікація за принципами управління; класифікація за функціональними ознаками; класифікація за ознакою реалізації суспільних функцій; класифікація за ознакою визначення цілі (ціннісно-орієнтовані організації; організації, які формують власні цілі; цілескеровані організації; цілеспрямовані організації; цілеорієнтовані організації; цілепридатні організації; паразитичні організації).

Тема 4. Організація як соціум

Соціальна організація і соціальна спільність. Людина як елемент соціальної системи. Активність і опірність соціальної організації. Загальні риси соціальної організації.

Основні види соціальних організацій: формальна й неформальна організації.

Механізми регулювання (регулятори) у соціальних системах: цільова управлінська дія, саморегуляція (самоуправління), організаційний порядок.

Тема 5. Організаційний процес

Організаційна діяльність. Альтернативні парадигми організаційного процесу. Система управління - кібернетичний підхід.

Принципи управління: принцип розімкненого управління; принцип розімкненого управління з компенсацією обурень; принцип замкненого управління; принцип однократного управління.

Оптимізація управління. Адаптивні й такі, що самі настроюються, системи. Методи управління: детермінований метод управління; програмно-цільовий метод управління; ціннісно-орієнтований метод управління.

Тема 6. Самоорганізація

Природно-наукові засади синергетики. Ентропія. Самоорганізація як ґрунтовний процес природи. Антиентропійна спрямованість самоорганізації. Сутнісний зміст синергетики.

Синергитична концепція самоорганізації. Основні положення синергитичної концепції самоорганізації. Аттрактори, біфуркація, фрактали, детермінований хаос. Процеси самоорганізації. Необерненість і неповторюваність самоорганізації. Принципи самоорганізації: принцип від'ємного зворотного зв'язку; принцип позитивного зворотного зв'язку. Спонтанність і випадковість.

Гнучкість організації. Гнучкість процесу: гнучкість орієнтації й реалізації. Гнучкість системи: фактори й результати гнучкості системи. Виробнича гнучкість: фактори та функціональні й структурні ознаки виробничої гнучкості.

Сталість організації. Статична й динамічна сталість. Типи сталості: внутрішня, зовнішня й спадкова сталості; кількісна й структурна сталості. Несталий стан системи. Сталість і управління змінами.

Тема 7. Зовнішнє й внутрішнє середовище організації

Внутрішнє середовище організації. Змінні всередині організації (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Культура та імідж організації як її внутрішні фактори. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Методи дослідження внутрішнього середовища організації: аналітичні методи; експертні методи; лінійне програмування; динамічне програмування; діагностування (експрес-діагностика, ґрунтова діагностика); внутрішній моніторинг (моментні спостереження, постійні спостереження).

Зовнішнє середовище організації. Мікрооточення (фактори зовнішнього середовища безпосереднього впливу): партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади; навколишнє населення; природні умови. Макрооточення (фактори зовнішнього середовища опосередкованого впливу): міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори. Методи дослідження зовнішнього середовища (зовнішній моніторинг): зовнішнє спостереження; цільове спостереження; неформальний пошук; формальний пошук.

Взаємозв'язок факторів зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Тема 8. Організаційне проектування

Концептуальні терміни: організаційна форма управління (ОФУ); відносини; децентралізація; стратегія; структура; виробнича структура; технологічна структура; зв'язок; структура управління; ланка управління; рівень управління. Сутність та етапи організаційного проектування. Переваги та недоліки традиційних організаційних форм управління. Переваги та недоліки адаптивних організаційних форм управління. Теоретичні засади створення й розвитку організаційних форм управління.

Методологія проектування організаційних форм управління. Концептуальні підходи до проектування організаційних форм управління. Основні методологічні принципи проектування організаційних форм управління. Методи проектування організаційних форм управління.

Технологія проектування організаційних форм управління. Процес проектування організаційних форм управління: зміст основних етапів проектування ОФУ (перед проектною підготовки, проектування, впровадження проекту). Розробка організаційного робочого проекту.

Оцінка ефективності організаційних форм управління. Підходи до оцінки ефективності організаційних форм управління. Показники оцінки ефективності. Методика розрахунку основних коефіцієнтів: ефективності ОФУ; ланковості; територіальної концентрації; дублювання функцій; надійності системи управління; централізації (децентралізації) функцій; ефективності використання інформації.

Криза парадигми традиційного менеджменту. Перспективи розвитку організаційних утворень.

Тема 9. Культура організації

Зміст понять «культура» і «організаційна культура». Концептуальні підходи до формування організаційної культури. Моделі організаційної культури. Характеристики організаційної культури. Громадянська й корпоративна культури.

Типологія організаційних культур. Визначальні фактори культури організації. Підходи до типізації організаційних культур: факторні моделі цінностей; менталітет і організаційна культура; фундаментальні вірування та цінності; ставлення до часу; конкуруючі цінності. Характеристика типів культури за ознакою конкуруючих цінностей: кланова, ієрархічна (бюрократична), ринкова та адхократична культури.

Сучасна українська організаційна культура: джерела та основний зміст.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акулов В.Б. Теория организации : учеб. пособие / В.Б. Акулов, М.Н. Рудаков. – Петрозаводск : ПетрГУ, 2002. – 192 с.
2. Бай С.І. Теорія організації [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Бай С.І., Самокиш О.В., Пащенко І.Н. – Режим доступу: http://www.studmed.ru/bay-s-samokish-ov-paschenko-n-ukl-teorya-organzac_3ad7811b094.html
3. Бакай С.С. Основы теории организации. Курс лекций / Станіслав Степанович Бакай. – Полтава: Камелот, 1999. – 96 с.
4. Латфуллин Г.Р. Теория организации / Г.Р. Латфуллин, А.В. Райченко. - СПб. : Питер, 2004. – 395 с.
5. Латфуллин Г.Р. Теория организации [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г.Р. Латфуллин, А.В. Райченко. – Режим доступу: http://stud.com.ua/33961/menedzhment/teoriya_organizatsiyi
6. Мильнер Б.З. Теория организаций. Курс лекций / Мильнер Б.З. – М.: Инфра – М, 1998. – 336 с.
7. Монастирський Г.Л. Теорія організації [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Г.Л. Монастирський. – К.: Знання, 2008. – 319 с. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/334-teorya-organzats-monastirskiy-gl.html>
8. Осовська Г.В. Менеджмент організацій : навч. посіб. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський – К.: Кондор, 2005. – 860 с.
9. Рогожин С.В. Теория организации : учеб. пособ. / С.В. Рогожин, Т.В. Рогожина – [2-е изд. стереотип.] – М.: Экзамен, 2004. – 320 с.
10. Смирнов Э.А. Основы теории организации / Смирнов Э.А. – М.: Аудит, 1998. – 375 с.
11. Солодкая М. Теория организации [Электронный ресурс] : учебное пособие для бакалавров / М.С. Солодкая – Оренбург: ИП Осиночкин Я.Н., 2015. – 211 с. – Режим доступа: <http://www.studfiles.ru/preview/5849181/>
12. Теорія організації [Електронний ресурс] : Короткий курс лекцій. – Режим доступу: http://studme.com.ua/1584072011147/ekonomika/teoriya_organizatsii.htm
13. Ансоф И. Стратегическое управление / Ансоф И. ; [сокр. пер. с англ. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко]. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
14. Быкова А. Организационные структуры управления / Быкова А. – М.: ОЛМА ПРЕСС Инвест: Институт экономических стратегий, 2003. – 160 с.
15. Беседін М.О. Основы менеджменту: оцінно-ситуаційний підхід (модульний варіант) : підруч. / М.О. Беседін, В.М. Нагаєв. – К.: ЦНЛ, 2005. – 496 с.
16. Гибсон Дж.Л. Организации: поведение, структура, процессы / Гибсон Дж.Л., Иванцевич Д.М., Доннелли Д. ; пер. с англ. – [8-е изд.] – М.: ИНФРА-М, 2000. – 662 с.
17. Мескон М. Основы менеджмента / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хеддоури ; пер. с англ. – М.: Дело, 1998. – 799 с.
18. Нагаєв В.М. Аграрний менеджмент : практикум (модульний варіант) / Нагаєв В.М. – К.: ЦНЛ, 2004. – 319 с.
19. Фатхутдинов Р.А. Организация производства : учеб. / Фатхутдинов Р.А. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 672с.
20. Хміль Ф.І. Основы менеджменту : підруч. / Федір Іванович Хміль – К.: Академвидав, 2005. – 608 с.
21. Чернявський А.Д. Організаційне проектування : навч. посіб. / Чернявський А.Д. – К.: МАУП, 2005. – 160 с.
22. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : навч. посіб. / Шершньова З.Є. – К.: КНЕУ, 1999. – 384 с.

